גמרא

בכלל ופרט המרוחקים זה מזה קמפלגי רבי סבר אין דנין אותו בכלל ופרט ובן עזאי סבר דנין אותו בכלל ופרט ורבי תימא חבורה לרבי למה לי לדמים יתרים: אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול וכו': צער במקום נזק היכי שיימינן אמר אבוה דשמואל אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו לקטוע לו ידו לא צער לחודיה הוא הא כולהו חמשה דברים איכא ועוד בשופטני עסקינן אלא לקטוע ידו הקטועה ידו הקטועה נמי לא צער לחודיה איכא הא צער ובושת איכא דכספא ליה מילתא למשקל מבשרו למשדייה לכלבים אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סם לסייף אמרי הכא נמי לא שקיל ומצער נפשיה אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לסם האי ליטול ליתן מבעי ליה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ליטול זה מזה מה שנתן זה: רפוי הכהו חייב לרפאותו וכו':

ת"ר עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו שלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ר' יהודה אומר אף מחמת המכה חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שחייב בשבת חייב בריפוי ושאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי במאי קא מיפלגי אמר רבה אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי הכא במכה ניתנה לאגד קמיפלגי רבנן סברי מכה ניתנה לאגד ורבי יהודה סבר מכה לא ניתנה לאגד ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ואמינא להו אנא אי מכה לא ניתנה לאגד ריפוי נמי לא מיחייב אלא דכולי עלמא מכה ניתנה לאגד ולא ניתנה לאגד יתירה ר' יהודה סבר כיון דלא ניתנה לאגד יתירה ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ורבנן סברי כיון דתנא ביה קרא בריפוי אשבת נמי מיחייב דאיתקש לריפוי ור' יהודה סבר שבת לא מיחייב דמעטיה רחמנא רק ורבנן רק לשלא מחמת המכה הוא דאתא ולרבנן בתראי דאמרי כל שחייב בשבת חייב בריפוי וכל שאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי ריפוי דתנא ביה קרא למה לי מיבעי ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל דתניא דבי ר' ישמעאל אומר ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות ת"ר מנין שאם עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה שחייב לרפאותו וחייב ליתן לו שבתו ת"ל רק שבתו יתן ורפא ירפא יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק ר' יוסי בר יהודה אומר אף מחמת המכה פטור שנאמר רק איכא דאמרי אף מחמת המכה פטור לגמרי כרבנן בתראי ואיכא דאמרי אף מחמת המכה פטור משבת וחייב בריפוי כמאן כאבוה: אמר מר יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק שלא מחמת המכה בעי קרא אמרי מאי שלא מחמת המכה כדתניא הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והעלה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת"ל רק מאי גרגותני אמר אביי נאתא כריכתא מאי אסותיה אהלא וקירא וקלבא ואי א"ל אסיינא אנא א"ל דמית עלי כאריא ארבא ואי א"ל מייתינא אסיא דמגן א"ל אסיא דמגן במגן שוה ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא אמר ליה אסיא רחיקא עינא עוירא ואי א"ל הא לך ואסי נפשך א"ל הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי א"ל פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי ואי א"ל קוץ לי מקץ א"ל כל שכן דפשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק תנא וכולן משתלמין במקום נזק: צער במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק האי מבעי ליה לרבות

רש"י

רבי סבר אין דנין. הכא נמי כויה נאמרה תחילה כלל דכויה משמע בין שיש עמה חבורה בין שאין עמה חבורה ואי הוי חבורה סמיך ליה הוי דרשי חבורה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט יש עמה חבורה אין שאין עמה חבורה לא השתא דכתיב פצע בינתים לא דיינינן. ולקמן פריך חבורה לרבי למה לי והיינו דקאמר כויה נאמרה תחילה כלומר מתחילת הפסוק אנו למדין שהוא חייב בכויה גרידא ולא נאמר סופו מוכיח שמתחילתו לא חייב אלא כשיש חבורה, ואין דנין, ומתני' רבי היא: למה לי. הואיל ומריבא שמעינן לתרווייהו: לדמים יתרים. דאי לא כתיב אלא כויה תחת כויה הוה אמרינן בין אית ביה חבורה בין לית ביה חבורה דמי כויה משלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרווייהו: צער במקום נזק. היכא דקטע את ידו ונתן לו דמיה: היכי שיימינן. את הצער, הלא יש לו לקובלה בשביל הדמים שנוטל: ידו הקטועה. ומחוברת בגידין למותין ואינה ראויה לו למלאכה: בין סם לסייף. ידו המוכתבת למלך לקוצצה בסם שאין שם צער כלל כמה רוצה ליטול לקוצצה בסייף: הא לא שקיל. כל ממון שבעולם לצער נפשיה לקוצצה ולכאן כבר נעשה מעשה: כמה אדם רוצה ליתן. לשליח המלך מידו המוכתבת למלכות לקוטעה בסייף ויקטענה השליח בסם: ליטול. מן המזיק מה שנתן זה למלך: דמי שבתו. דמחמת הצמחים כפל שבתו: ה"ג וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שישנו כו'. הקישן הכתוב וזה שאין חייב בשבת אינו חייב בריפוי ורבנן קמאי מחייבי ליה לתרווייהו: נתנה לאגד. נתנה רשות לנחבל לאוגדה ולעטפה מפני צער הגלגה ושולין הצמחים מחמת הכל וחוס האגד: לא נתנה. רשות לאגד וזה להכתו אגד הלכך צמחים שעלו בה אין על המזיק להתחייב עליהן: דתנא ביה. דשנה עליו הכתוב: ורבנן. ת"ק: רק לשלא מחמת המכה אתא. שעבר על דברי רופא כדמפרש לקמן: נתנה רשות לרופאים לרפאות. ולא אמרינן רחמנא מחי והוא מסי: תלמוד לומר שבתו יתן ורפא ירפא. שינה הכתוב בריפוי לחייבו אף על הצמחים והקיש שבת לריפוי: נאתא כריכתא. בשר מת: אהלא. אהל"א בלע"ז: וקירא. שעוה: וקלבא. רש"י שבכתבים של יין: ואי אמר ליה. מזיק אסייך אנא אני מרפא אותך ואיני נותן דמי אסייך: אסיא רחיקא. ומזיל גבי: עינא עוירא. שעתיד לילך לדרכו ואין חושש אם עיור עינו של זה: (א) אסיא דמגן. שירפא בחנם וקרובו הוא: כ"ש. דלא ניחא לי בהכי דאי פשעת בנפשך גנאי גדול הוא לי דקרו לי שור המזיק:

לרבות

תוספות

כלל ופרט המרוחקין זה מזה. נראה לר"י דבכלל ופרט המרוחקין זה מזה דפליגי תנאי דהכא והוא דפליגי נמי אביי ורבא בריש בנות כותים (נדה דף לג.) היינו דוקא בחד ענינא אבל בתרי עניני לכ"ע אין דנין כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף ו: ושם) ובכל המנחות (מנחות נה: ושם) והכא הוה לגמר הדין (סנהדרין דף מו: ושם) גבי והומת ותלית אם נחשבנו כתרי עניני לפי שמרוחקין יותר מאותם שבכאן ושבנדה אתיא הכא הוה לגמר הדין לכ"ע אבל אם נחשבה כחד ענינא הוה אתי סוגיא דהכא כמ"ד אין דנין:

לדמים יתרים. פי' הקונטרס דאי לא כתיב אלא כויה ה"א אפילו אית ליה חבורה דמי כויה הוא דמשלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרווייהו *צער במקום נזק ולא נראה לר"י דהא צער במקום נזק נפקא לן מפצע תחת פצע ועוד דלמה היה לנו לומר שהצער יפטר את הנזק ואת הרפוי, ונראה לר"י לדמים יתרים שמשלם בצער שיש בו רושם יותר מבצער שאין בו רושם אע"פ שאין מצטער בזה יותר מבזה משלם יותר לפי שמתגנה מחמת הרושם: עלו בו צמחים כו'. כשלא אמדוהו מיירי דאי כאמדוהו הא אמרינן לקמן (דף צא.) אמדוהו והיה מתנוונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו: שניתנה רשות לרופא לרפאות. וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי: עבר על דברי הרופא. לא חשיב ליה פושע כ"כ: פשעת בנפשך ומפסדת לי. היכא דלא אמדוהו:

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף טז:

יט ב מיי' שם הלכה יט ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יט:

כ ג טוש"ע י"ד סי' שלו סעיף א:

כא ד מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כ:

כב ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כא:

אין זה לשון הקונטרס ועיין רש"א

כג ו מיי' שם ועיין בל"מ טוש"ע שם סעיף כב:

כד ח מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף כג:

כה י מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג ד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אסיא דמגן נ"ב קודם ד"ה אסיא רחיקא:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבה אשכחתינהו לרבנן. סוטה יט ע"א וש"נ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' א"ל דמית עלי כאריא ארבא כלומר. עיין ערוך ערך ארב:

מסורת הש"ס

ברכות ס.

[ב"מ קא: ב"ב קטח.]

שמות כא